

JAARBOEK

VAN HET

EUROPEES

GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN

PENNINGKUNDE

20
19

INHOUDSTAFEL

<i>In memoriam</i> Juliaan Taelman	
Verantwoordelijken van het EGMP	I
Afdelingen van het EGMP	II
Verlag van de AV van het EGMP FV (25/V/2019)	VI
Recensies	209

Huguette TAYMANS	
Marcel Vandeplassche, een pionier in de veterinaire verloskunde	1
Hugo VANHOUDT	
De Gentse nobel 1582 met twee ineengeslagen handen onder een kroon	10
Eddy KERSENS	
Gutenberg en zijn drukpers op munten en medailles	40
Jeannine JACOBS-DE CONINCK	
Belgische Burgerwacht & Engelse <i>Riflemen</i>	71
Patrick PASMANS	
De prijspenningen van de Landsbond der Belgische Bakkersbazen	89
Luc VAN EECKHOUDT	
De ‘ <i>Ten Langveld</i> ’-medaille 1882/1982/2017 te Hakendover	98
Rudy DILLEN	
Commagene – de muntslag van Antiochus I Theos herbekeken	104
Joris FREDERICKX	
<i>Saint George</i> op munten van Engeland en het Verenigd Koninkrijk	116
William VAN HEMELRYCK	
Functie en gebruik van sceatta’s als munt van de getaxeerde handel	136
René WAERZEGGERS	
Een enigmatische Luikse denarius herontdekt	173
Fons VAN BAELEN	
De muntvondst van Vaalbeek	176
Hendrik VAN CAELENBERGHE	
Twee opmerkelijke kortes voor Filips II	197
Jan MOENS	
De gouden leeuw (<i>lion d’or</i>) 1790 van de Verenigd Belgische Staten	201

DE MUNTVONDST VAN VAALBEEK

FONS VAN BAELEN

Het kasteel van Harcourt in Vaalbeek

In de cartouche: «Vaelbeecke 1596». Orig. AA 2434: «Vaelbeecke, dan-chiennete la maison de Harcourt» – gezicht genomen vanuit het zuiden

VAALBEEK IS VANDAAG EEN DEELGEMEENTE van Oud-Heverlee (Vlaams-Brabant). Zijn kasteel heeft geen defensief uitzicht meer. Over de brede slotgracht leidt een vaste houten brug op pijlers naar het vierkant poortgebouw met uitspringend bovengedeelte, dat links en rechts wordt geflankeerd door gebouwen met twee verdiepingen, een zadeldak en kruisramen. Het linkse gebouw is voorzien van drie dakkapellen, het rechtse draagt een zijtrapgevel. De achterliggende gebouwen waren, gelet op de bouw en het bouw materiaal (strooien bedaking, laag hangend schilddak; linksachter wellicht een schuur), denkkelijk de hoevegebouwen.

Aan de beboste rand van het Borgveld ontrolt de kunstenaar een adellijk jachtafereel: een voor zijn leven rennend hert staat op het punt te worden gegrepen door drie jachthonden; een hoornblazer waarschuwt de jager te paard dat de honden hun prooi hebben gevat.

De achtergrond is volledig gefantaseerd. De originele schets benadert beter de werkelijkheid: daarop ligt achter het kasteel een dicht bos. Het kasteel lag inderdaad met de achterzijde tegen de steil oplopende rand van het Heverleebos, zodat het vergezicht helemaal uit de lucht gegrepen is.

Hoewel het kasteel niet de plaats is waar de hierna beschreven munten werden gevonden, heeft het onrechtstreeks misschien toch een rol gespeeld in het verhaal, omdat hun eigenaar mogelijk is omgekomen toen hij vluchtte voor de soldaten van Maximiliaan van Oostenrijk die het kasteel kwamen belegeren.

MIDDELEEUWSE MUNTDEPOT

1. Inleiding

Het verbergen van geld in de grond was in het verleden een vaak en veelvoorkomend fenomeen. Volgens de normen van de toenmalige spaarder vormde de bodem immers een veilige bescherming voor het zuurverdiende kapitaal. Een aantal aldus verborgen munten werden door de eigenaars nooit meer opgehaald, en vandaag de dag komen ze soms bij toeval aan het licht.

Wanneer we een aantal munten terugvinden die samen verborgen of verloren zijn, noemen we dit in de numismatiek een depotvondst^[1]. Naargelang hun samenstelling kunnen we ze meestal onderverdelen in omloopdepots en spaardepots.

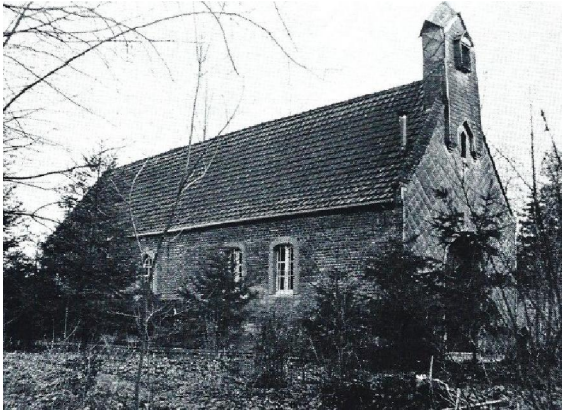
Een omloopdepot bestaat uit munten die op het moment van verlies of begraving effectief circuleerden. Deze munten zijn niet geselecteerd op metaal, gehalte of gewicht. De verlies- of verbergingsdatum ligt vaak dicht bij het aanmuntingsjaar van de sluitmunt^[2]. Meestal gaat het om een verloren beursje of een in der haast verborgen kapitaal.

Bij een spaardepot is wel een selectie doorgevoerd op metaal, gehalte of gewicht. Een dergelijke depotvondst kan bijvoorbeeld het familiekapitaal van één of meer generaties bevatten. Veel spaardepots werden tevens gevormd na munthervormingen en devaluaties. Hierbij worden dan de beste munten van vóór de gehalte- of gewichtsvermindering opgespaard. In andere gevallen is het samenstellen van muntdepots het gevolg van een oorlog, een epidemie of een andere calamiteit die tot dit verschijnsel leidt.

[1] Muntdepots werden vroeger muntschatten genoemd. Om archeologie en numismatiek zeker niet te verwarren met schatgraverij, lijkt het begrip depotvondst beter gekozen.

[2] De 'sluitmunt' is de recentste munt uit een depotvondst.

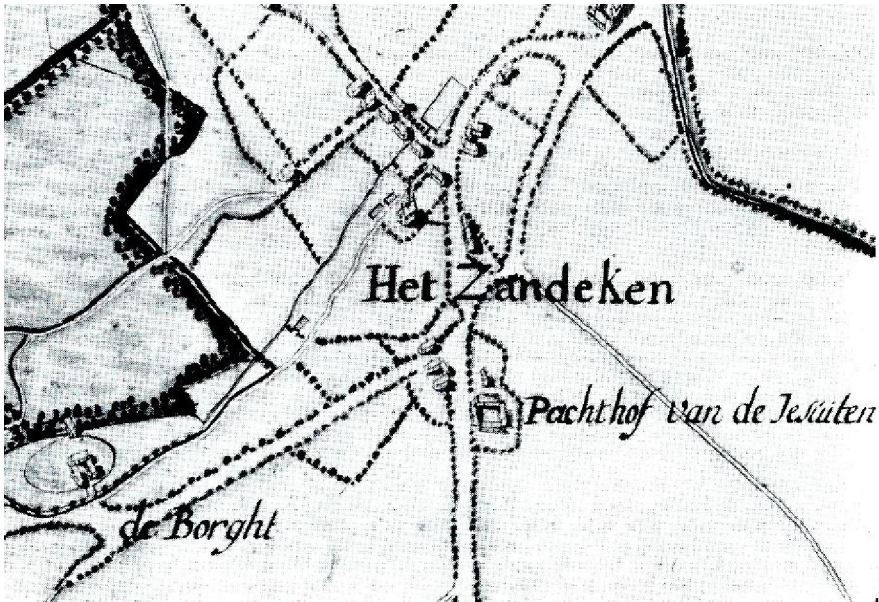
2. Vondstomstandigheden

*Omgeving van de vindplaats van de munten
(Sint-Magdalenakapel van Vaalbeek)*

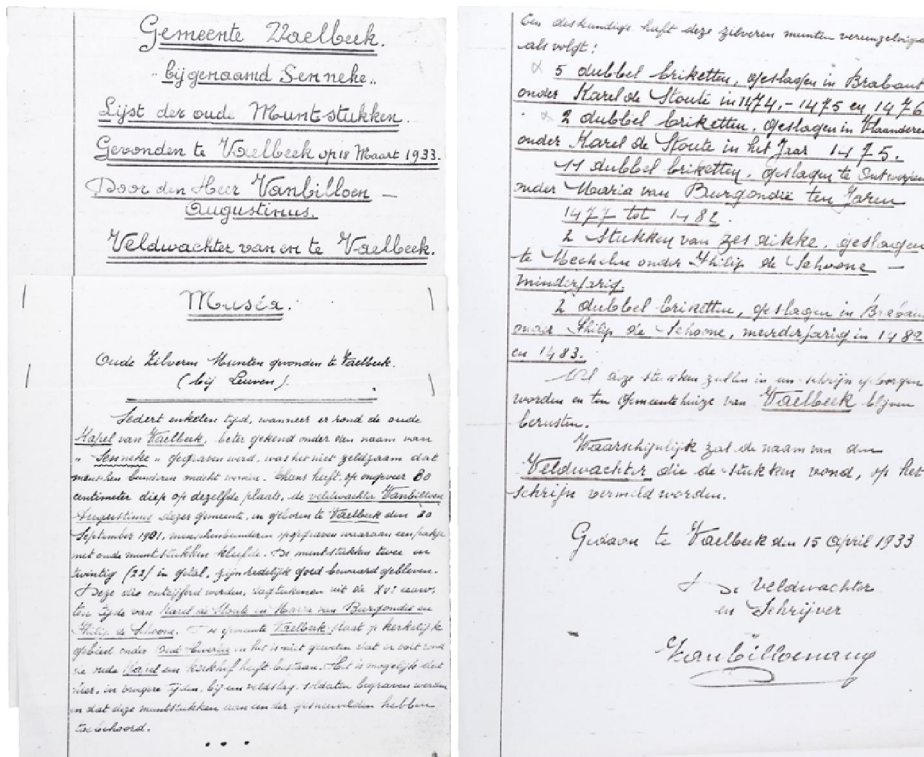
*Augustinus Vanbilloen,
de toenmalige veldwachter
(‘Gust de champetter’)*

Het Zandeken (’t Senneke)

Wanneer er werd gegraven in de omgeving van de Sint-Magdalenakapel in Vaalbeek (’t Senneke), gebeurde het vaak dat er menselijke resten werden gevonden. Zo vond op 18 maart 1933 Augustinus Vanbilloen, de toenmalige veldwachter (Gust de champetter) tijdens graafwerkzaamheden op een diepte van ongeveer 80 cm een geraamte waaraan een ‘pakje’ kleefde met daarin 22 zilveren munten, die na onderzoek bleken te dateren van de Bourgondische periode.

3. Analyse van de vondst

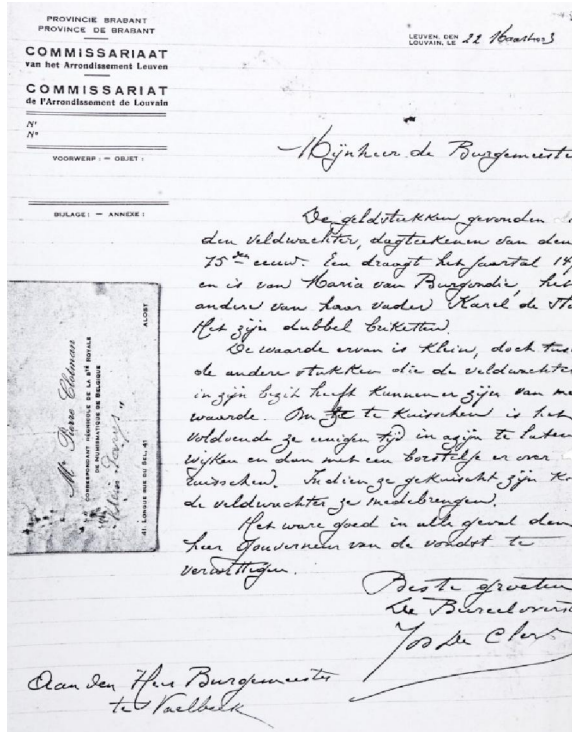
Beschrijving van de 22 munten door een toenmalige deskundige
in een brief dd° 15 april 1933 van de veldwachter aan de gemeente

Een toenmalige deskundige, M. Pierre Clotman, '[membre] correspondant régicole de la Société Royale de Numismatique de Belgique - Longue Rue du Sel, 41 à Alost', identificeerde de 22 zilveren munten als volgt:

- "5 dubbel briketten, geslagen in Brabant onder Karel de Stoute in 1474, 1475 en 1476
- 2 dubbel briketten, geslagen in Vlaanderen onder Karel de Stoute in het jaar 1475
- 11 dubbel briketten, geslagen te Antwerpen^[3] onder Maria van Bourgondië ten jaren 1477 tot 1482
- 2 stukken van zes dikke, geslagen te Mechelen onder Filips de Schone - minderjarig [1485]
- 2 dubbel briketten, geslagen in Brabant onder Filips de Schone, meerderjarig^[4], in 1482 en 1483".

[3] Dit blijkt fout te zijn: het gaat om 4 'dubbel briketten', geslagen in Antwerpen en 6 in Brugge onder Maria van Bourgondië, plus 1 'dubbel briket', geslagen in het tegen Maximiliaan in opstand gekomen Gent in 1489.

[4] Dit is fout en moet 'minderjarig' zijn.

Brief van het commissariaat van het arrondissement Leuven aan de burgemeester van Vaalbeek, met daarbij het visitekaartje van de deskundige Pierre Clotman die de vondst had geanalyseerd

Benaming van de munten

- Wat is een 'briquet'?

Deze benaming komt waarschijnlijk van het Franse *briquet* (= vuurslag). De momenteel gebruikelijke numismatische term is 'vuurijzer' (♁), en dit was het symbool van de Bourgondische hertogen, vergelijkbaar met de lelie (♣) van de Franse koningen. De munt werd ingevoerd door Karel de Stoute bij ordonnantie van 27 oktober 1474, en er werden stukken geslagen ter waarde van een half, een enkel en een dubbel vuurijzer, maar het depot bevat enkel stukken van dit laatste type. Die hadden een theoretische massa van 3,06 g (juister gezegd: een snede van 80 in de Trooise mark van c. 244,75 g) en een zilveragehalte van 799‰ (juister gezegd: 10 denieren = $\frac{10}{12}$ koningszilver met een zuiverheidsgraad van $\frac{23}{24} = c. 958‰$); een dubbel vuurijzer bevatte dus theoretisch 2.443 mg zuiver zilver, wat werd bevestigd onder Maria van Bourgondië door de ordonnantie van 12 oktober 1478 en de instructie van 19 mei 1480, en onder Filips de Schone door de ordonnanties van 31 juli 1482 en van 6 augustus en 3 november 1485; na een korte onderbreking werden dan vanaf 1492 licht gedevalueerde dubbele vuurijzers geslagen (volgens een snede van 84 in de Trooise mark), maar dergelijke stukken komen niet voor in de vondst.

- Wat is een ‘dikke’?

Deze benaming komt van het Franse *gros* (= dik [muntstuk]). De momenteel gebruikelijke numismatische term is ‘groot’. De eerste groten in onze gewesten werden geslagen tegen het einde van de 13de eeuw. Over de jaren heen daalde het gewicht aan zuiver zilver, en zo werden onder Filips de Goede de karakteristieke vastgelegd op een snede van 144 stukken per Trooise mark en een gehalte van 6 denieren koningszilver, of anders gezegd, op een bruto-massa van 1,70 g met een gehalte van 479‰, m.a.w. een massa van 814 mg zuiver zilver. Onder Karel de Stoute werd dit een snede van 130 stukken bij een gehalte van 4 ½ denieren koningszilver, of anders gezegd, een bruto-massa van 1,88 g met een gehalte van 359‰, m.a.w. een massa van 677 mg zuiver zilver. De uitgiftekoers van het dubbel vuurijzer werd in 1474 (zie *supra*) vastgelegd op 4 groot, maar steeg onder Maria van Bourgondië naar 4 ½ groot, en onder Filips de Schone tot 6 groot voor de stukken die vooral (maar niet alleen) in Mechelen werden geslagen met dezelfde snede en gehalte als het dubbel vuurijzer, maar ‘dubbele Mecheleer’ worden genoemd (zie ook *infra*).

Muntateliers – muntmeesters – muntrekeningen

Zoals gezegd, werden de gevonden munten geslagen tussen 1474 en 1489. In die periode waren de volgende muntateliers – zij het niet noodzakelijk doorlopend – actief met het aanmunten van in totaal c. 30 miljoen dubbele vuurijzers:

- voor het hertogdom Brabant (incl. het hertogdom Limburg en de heerlijkheid Mechelen): Antwerpen en Mechelen, samen goed voor c. 59% van het totaal aantal dubbele vuurijzers incl. Mecheleers geslagen tussen 1474 en 1489
- voor het graafschap Vlaanderen: Brugge en Gent, samen goed voor c. 33%
- voor het graafschap Holland: Dordrecht, goed voor c. 7%
- voor het hertogdom Gelre: Arnhem, Nijmegen en Zaltbommel, samen goed voor c. 1%.

De vondst bevat geen munten die zijn geslagen voor Holland en Gelre; blijkbaar was er nog niet voldoende tijd verlopen om munten uit de noordelijke Bourgondische bezittingen te laten infiltreren in de muntomloop van de meer zuidelijke gewesten, waar deze munten ook ‘wettig betaalmiddel’ waren.

De muntateliers werden herkend aan de lokale titulatuur van de Bourgondische hertogen (bv. hertog van Vlaanderen, heer van Mechelen, enz.), en in sommige gevallen ook aan een bijkomend teken, dat ofwel verwees naar de plaats van aanmunting (*in casu* een handje of een torentje voor Antwerpen), ofwel naar de muntmeester die het atelier pachtte van de hertog (*in casu* een spoorradje voor Josse de Raed of een beignet voor Marc le Bungneteur, beiden actief in Brugge).

Muntmeesters moesten op regelmatige tijdstippen een gedetailleerd verslag uitbrengen over hun activiteiten, aangezien de hertogen recht hadden op een vergoeding (de zgn. sleischat) die proportioneel was aan de waarde van de munten

die waren aangemaakt. Dergelijke muntrekeningen zijn bewaard gebleven in de archieven, en we kennen dus de (theoretische^[5]) aantallen stukken die werden geslagen, zij het niet altijd per jaartal, en wel om de volgende redenen:

- de rekeningen slaan niet op periodes die samenvallen met een kalenderjaar (dit wordt pas systematisch het geval onder Maria Theresia) en hebben in een aantal gevallen zelfs betrekking op meer dan één regeerperiode;
- bovendien begon een nieuw jaar in die periode niet op 1 januari, maar wel met Pasen (dit zal pas veranderen op 1 januari 1576).

Bij wijze van voorbeelden:

- de vierde muntrekening opgemaakt voor Antwerpen onder Maria van Bourgondië dekt de periode 18 mei 1479^[6] tot 6 maart 1480 en vermeldt (theoretisch) 1.752.160 dubbele vuurijzers. Aangezien Pasen in 1480 viel op 11 april, moeten al deze stukken het jaartal 1479 hebben gedragen. Maar de derde muntrekening slaat op de periode 16 mei 1478 tot 17 mei 1479 en vermeldt (theoretisch) 1.896.240 dubbele vuurijzers; aangezien Pasen in 1479 viel op 20 april, kan niet worden uitgesloten dat een – weliswaar klein – deel van deze aanmunting het jaartal 1479 draagt, zodat we m.a.w. het totaal aantal stukken met jaartal 1479 niet met zekerheid kennen;
- de eerste muntrekening opgemaakt voor Brugge onder Maria van Bourgondië door Josse de Raed slaat op de periode 14 maart 1476 tot 1 juli 1477, en eindigt dus ruim na Pasen, m.a.w. wel degelijk in 1477; het slagaantal van de dubbele vuurijzers is (theoretisch) 1.135.160 exemplaren, wat dus een aanzienlijk slagaantal is, en men zou dus stukken verwachten met jaartal 1477 op naam van Karel de Stoute, maar die zijn niet gekend.

Daarnaast zijn we eerder zeker dat de muntmeesters het jaartal op de munten niet altijd stipt aanpasten, maar dat in sommige gevallen gewoon verder werd aangemunt met nog bruikbare stempels. Een tekenend voorbeeld van deze praktijk betreft de aanmunting van dubbele vuurijzers in Gent onder Filips de Schone. De rekeningen terzake, die lopen van 18 juli 1482 tot 12 juni 1485, vermelden (theoretisch) 1.359.600 dubbele vuurijzers, maar ondanks dit toch hoog slagaantal is geen enkel Gents dubbel vuurijzer op naam van Filips de Schone (of juist gezegd, op naam van hem en zijn vader die als regent optrad) gekend. We weten dat Gent het niet zo begrepen had op Maximiliaan, en de meeste numismaten nemen dan ook aan dat deze stukken nog werden geslagen op naam van Maria van Bourgondië, hoewel die reeds op 27 maart 1482 was overleden, en haar eigen munten waren geslagen in Brugge en niet in Gent.

[5] De muntrekeningen vermeldden het gewicht aan edel metaal dat werd vermuut; op basis daarvan kan een slagaantal worden berekend in de veronderstelling dat het gemiddeld gewicht van de munten *exact* overeenstemde met hetgeen in de ordonnanties was voorgeschreven. Alle hier vermelde slagaantallen zijn dan ook eerder theoretische waarden.

[6] En niet 18 mei 1480 zoals verkeerdelijk aangegeven in Vanhoudt bij de nrs. 52-AN, 55-AN en 56-AN.

Voor de periodes waarin de 22 gevonden stukken (zie de nummers in de laatste kolom) werden geslagen, zijn de volgende muntrekeningen relevant:

KAREL DE STOUTE				
Antwerpen	10/12/1474-23/03/1476 ^[7]	2.057.560	1474 en 1475	1, 3 en 4
	23/03/1476-17/10/1476	1.555.340	1476	6
	17/10/1476-31/01/1477	751.275	1476	7
Brugge	20/12/1474-14/04/1476	982.502	1474 en 1475	2 en 5
	14/04/1476-01/07/1477	1.135.160	1476	
MARIA VAN BOURGONDIË				
Antwerpen	20/09/1477-27/11/1477	509.420	1477	8
	27/11/1477-15/05/1478	1.185.970	1477	
	16/05/1478-17/05/1479	1.896.240	1478 en 1479 (?)	} 13-14
	18/05/1479-06/03/1480	1.752.160	1479	
	06/05/1480-07/04/1481	1.581.930	1480	16
	04/05/1481-24/10/1482	1.031.925	1481	
Brugge	01/07/1477-20/12/1477	454.405	1477	
	20/12/1477-30/06/1479	2.894.760	1478 en 1479 (?)	9-12
	01/07/1479-14/10/1480	1.335.375	1479 en 1480	15
	09/11/1480-15/12/1480	155.830	1480	17
	20/12/1480-06/04/1482	455.840	1481	
FILIPS DE SCHONE				
Antwerpen	04/05/1481-24/10/1482	203.440	1482	18
	24/12/1482-21/02/1485	932.910	1483	19
	25/12/1485-04/07/1487	615.304	1485	
Brugge	10/03/1485-30/03/1487	263.525	z.j.	
	14/10/1485-24/12/1485	831.555	1485	
Gent	18/07/1482-12/06/1485	1.359.600	?	
	09/07/1489-09/12/1489	166.570	z.j. en 1489	20
Mechelen	12/04/1485-24/12/1485	3.456.240	z.j.	21-22

^[7] En niet 23 juni 1476 zoals verkeerdelijk aangegeven in Vanhoudt bij de nrs. 48-AN, 49-AN en 50-AN.

De koopkracht van de vondst

Een dubbel vuurijzer had bij zijn creatie, bij ordonnantie van Karel de Stoute *dd*^o 27 oktober 1474, een koers van 4 groot^[8]. Op 12 oktober 1478 verhoogde Maria van Bourgondië de koers van haar grotere zilvermunten met $\frac{1}{8}$, en werd een dubbel vuurijzer dus $4\frac{1}{2}$ groot waard. Filips de Schone, of juist gezegd, zijn voogd Maximiliaan van Oostenrijk, die veel geld nodig had voor zijn militaire campagnes, trok bij ordonnantie van 23 december 1482 de koers verder op met $\frac{1}{5}$ tot 5 groot; enkele jaren later verhoogde hij, bij ordonnantie van 6 augustus 1485, opnieuw de koers van dit munttype (dat toen de naam ‘dubbele Mecheleer’ kreeg maar zijn gewicht aan fijn zilver behield) met $\frac{1}{5}$ naar 6 groot, maar dit lokte groot protest uit bij de bevolking, zodat dit type al bij ordonnantie van 3 november 1485 werd verlaten. Er werden opnieuw dubbele vuurijzers aangemunt conform de ordonnantie van 23 december 1482, dus met een koers van 5 groot, terwijl die van de dubbele Mecheleer werd verlaagd van 6 naar $5\frac{1}{2}$ groot, wat werd bevestigd op 20 april 1487; deze anomalie, nl. twee munttypes met eenzelfde gewicht fijn zilver maar een verschillende koers, zou worden ‘rechtgezet’ op 22 januari 1489, toen beide werden getarifeerd aan 8 groot. Dit betekent dus dat de gevonden munten, gerekend aan koersen die tot april 1487 golden, een waarde vertegenwoordigden van $20 \times 5 + 2 \times 5,5 = 111$ groot, maar mogelijk lag die later *de facto* iets hoger, en evolueerde ze snel naar $22 \times 8 = 176$ groot begin 1489.

Maar welke koopkracht vertegenwoordigden die bedragen? Het is moeilijk te bepalen hoeveel iemand tijdens het vierde kwart van de 15de eeuw verdiende, en hoeveel hij daarvan moest besteden aan zijn levensonderhoud. Om toch een idee te krijgen van de koopkracht van de muntvondst, kunnen we kijken naar de prijzen van tarwe, in de wetenschap dat brood toen een essentieel deel uitmaakte van de dagdagelijkse voeding. Vanzelfsprekend hing die prijs af van de koers van de munten en van de grootte van de oogsten, die sterk kon fluctueren van jaar tot jaar, niet alleen door de weersomstandigheden, maar ook doordat de oogst soms in vlammen opging tijdens militaire operaties.

In de kronieken van het Brugse Sint-Juliaansgasthuis vinden we de volgende prijzen voor 1 ‘hoet’ tarwe (1 hoet ≈ 172 $\ell \approx 136$ kg^[9]): 58 groot in 1484, 86 groot in 1485, 120 groot in 1486 en 112 groot in 1487. Volgens de rekeningen van het Brugse Sint-Donaaskapittel evolueerden deze prijzen als volgt: 50 groot in 1484, 72 groot in 1485, 91 groot in 1486 en 90 groot in 1487. De prijzen van het gasthuis benaderen allicht beter die van de markt, aangezien het kapittel over eigen gronden kon beschikken. Hieruit kunnen we concluderen dat koopkracht van deze muntvondst van de grootteorde moet zijn geweest van afgerond 260 kg tarwe in 1484, 175 kg in 1485, en 130 kg in 1486 en 1487, wat dus neerkomt op een halvering van de koopkracht uitgedrukt in termen van tarwe – m.a.w. ook van brood – in enkele jaren tijd.

[8] Alle koersen zijn hier uitgedrukt in groten Vlaams = $\frac{3}{2}$ groten Brabant.

[9] De soortelijke massa van tarwe is ca. 0,79 kg/ ℓ (<https://www.aqua-calc.com/page/density-table/substance/grain-blank-wheat>).

DE HISTORISCHE CONTEXT – DE NEDERLANDEN ONDER DE BOURGONDIËRS

De eenmaking

Herhaaldelijk trachtten, ook in de 14de eeuw, de machtige vorstenhuizen van West-Europa niet alleen in onze vorstendommen maar in de ganse Nederlanden invloed te krijgen door bondgenootschappen of door huwelijken. Keizer Lodewijk van Beieren hoopte, dankzij zijn huwelijk met een dochter van Willem III, graaf van Holland, in 1345, Holland, Zeeland en Henegouwen voor zijn familie te verkrijgen, maar ook Edward III had een dochter van Willem III getrouwd. De hertog van Luxemburg, tot keizer gekozen onder de naam van Karel IV, trachtte door huwelijk Brabant en Limburg te verwerven. De Franse koning had in de 14de eeuw, dankzij de toenmalige graven van Vlaanderen die geen weerstand konden bieden aan de behendige koninklijke politiek, een zeer grote invloed in het graafschap Vlaanderen en maakte van die macht behendig gebruik om ook in de Nederlanden een grote invloed te verkrijgen. Ten slotte zou een Frans geslacht, dat van de Bourgondiërs, tot grote macht in de Nederlanden komen en deze leenstaten verenigen. Filips de Stoute had van zijn vader, Jan II de Goede, het hertogdom Bourgondië gekregen, en was door zijn huwelijk met Margaretha van Male in het bezit gekomen van Vlaanderen, Artois en Franche-Comté. Zijn zoon, Jan zonder Vrees, erfde deze bezittingen en liet ze aan zijn opvolger Filips de Goede (1419-1467), die erin slaagde ook Holland, Zeeland en Henegouwen te veroveren, nadat hij al Brabant en Limburg had geërfd, en Namen en Luxemburg, dankzij zijn geld, had verkregen. Verder was een neef van hem bisschop van Luik geworden, en toen zijn zoon het bisdom Utrecht verkreeg, hoorden bijna de hele Nederlanden hem toe.

Door de instelling van gewestelijke gerechtshoven, van een Grote of Geheime Raad belast met de leiding der landszaken, van een Rekenkamer, van de Orde van het Gulden Vlies, door het bijeenroepen der Algemene Statenkamer (d.w.z. verenigde vergaderingen van de Staten van al de afzonderlijke gewesten samen), het intrekken der privilegiën, het inrichten van een staand leger en meer dergelijke maatregelen, bracht Filips langzamerhand eenheid in het zeer ingewikkeld bestuur. Nu de talrijke kleine oorlogen uitgestreden waren, nam de bloei in de Nederlanden sterk toe. De Bourgondische gewesten hebben vooral onder Filips de Goede een buitengewone glans en rijkdom gekend, een beschaving, gekenmerkt door weelde en levenslust, die echter geen vroomheid uitsloot. Het Hof van de Bourgondiërs was één van de schitterendste en kunstlievende van Europa. In deze tijd leefden de broers Hubert en Jan Van Eyck. Al droeg Filips enkel de titel van ‘Grote Hertog van het Westen’, toch was hij een koning gelijk.

Oorlog en vrede in de dorpen

Na een vrij lange periode van betrekkelijke rust dreigden nieuwe bewogen dagen van opstandigheid. De 15de eeuw was er een van ingrijpende veranderingen. De handel nam toe, geldbezit was zeer belangrijk en de polsslag van de mensheid klopte vlugger. Er werd ongelooflijk veel geld verslonden door de Bourgondische machtsontplooiing, door het uitermate prachtlievende Hof en door het

voeren van een buitenlandse politiek waar Vlaanderen noch Brabant enige baat bij hadden. Daardoor werd de hertog verplicht tot beden en belastingen, die niet alleen zwaar drukten op de bevolking, maar die ook de soevereiniteit van Vlaanderen en Brabant, hun zelfstandigheid en hun streven naar zelfbeschikking in het gedrang brachten.

Karel de Stoute tegenover Lodewijk XI

Die voor Frankrijk zo gevaarlijke macht te breken was het levensdoel van Lodewijk XI. Met Filips de Goede leefde Frankrijk nog in vrede, maar zijn zoon Karel de Stoute, die in 1467 zijn vader was opgevolgd, vond in Lodewijk XI een felle vijand. Wel achtte deze het raadzaam met de grote vazallen, die het tegen hem hadden opgenomen en de *Ligue du bien public* (*Ligue du mal public*, zei het volk) hadden gevormd, een nadelige vrede te sluiten, maar toch ging hij voort met tegen Karel de Stoute alle mogelijke vijanden op te zetten. Door zijn toedoen kwam Luik in verzet; vreselijk heeft de stad moeten boeten, stelselmatig werd zij in het bijzijn van de koning bijna geheel verwoest (1468). Na de vernedering van Luik begon Karel aan de uitwerking van zijn plan, Bourgondië verenigen met de Nederlanden en aldus een stevige staat vormen tussen Frankrijk en Duitsland. Door zijn geld verkreeg hij macht in Gelre en in de Elzas, door zijn leger slaagde hij er in Lotharingen te bezetten en aldus Bourgondië te verbinden met de Nederlanden. Al deze landen zouden met zijn bezittingen verenigd worden tot één koninkrijk. In januari 1477 sneuvelde Karel de Stoute op het slagveld bij Nancy. De Franse koning Lodewijk XI verklaarde prompt het eigenlijke Bourgondië vervallen aan de Franse kroon en bood Maria, Karels enige dochter, hand en hart aan van zijn zevenjarige zoon Charles. De bedoeling van de vorst was duidelijk. Hij wilde door een huwelijk ook de Bourgondische Nederlanden met Frankrijk verenigen. Maria was bijna twintig en verkoos om begrijpelijke redenen een huwelijk met de man met wie zij al sinds het voorjaar van 1476 was verloofd, de 18-jarige Oostenrijkse hertog Maximiliaan van Habsburg. Maria en Maximiliaan trouwden nog in 1477. Terstond maakte Lodewijk zich meester van Bourgondië en Artois. Lotharingen herstelde zijn onafhankelijkheid en in de Nederlanden uitte zich de al lang bestaande ontevredenheid tegenover de jonge hertogin. De keizerszoon wist met een leger de Franse agressie te stoppen. Maar niettemin werden onze gewesten door de Bourgondisch-Oostenrijkse echtverbintenis een bijwagen, die vasthing aan een groot voertuig. De Staten van die gewesten beseften dat ten volle.

Maria van Bourgondië

De Staten eisten meer zelfstandigheid tegenover de gehate centralisatie en ambtenarenregering. Maria was gedwongen door de afkondiging van een *Groot Privilege* in 1477 veel van haar macht prijs te geven. Door zijn overwinning bij Guinegate redde Maximiliaan I de onafhankelijkheid van de Nederlanden, maar hij slaagde er niet in Bourgondië en de andere Franse lenen te heroveren. Het bleef in de Nederlanden onrustig gedurende de korte regering van Maria en gedurende het regentschap van Maximiliaan voor zijn minderjarige zoon,

Filips de Schone. Het huwelijk van Maria en Maximiliaan besliste over het lot van de Nederlanden, zij werden persoonlijk bezit van de Habsburgers, die zich vooral om hun persoonlijke belangen bekommerden en zich dus weinig bekommerden om het welzijn der Nederlanden. De schielijke dood van Maria van Bourgondië ten gevolge van een val van haar paard op 27 maart 1482 verhaastte de crisis, want nu rezen tal van problemen.

Maximiliaan I, met zijn twee jonge kinderen, Filips de Schone en de latere Margaretha van Oostenrijk, nog gebukt onder het verlies van zijn geliefde gemalin, stond voor een zeer rumoerige uiting van ontevredenheid vanwege de bevolking. De Staten van de Bourgondisch-Oostenrijkse gewesten werden weerbarstig. Maximiliaan toonde zich een vastberaden tegenstander van het gewestelijke particularisme en heropende in 1486 om louter dynastieke redenen de vijandelijkheden tegen Frankrijk. Wat de Bourgondische staat betreft, deze bleef samengesteld uit de Nederlanden en Franche-Comté en werd herhaaldelijk de inzet van belangrijke geschillen onder de vorsten. De oorlogslasten verbitterden de onderdanen, en in 1488 verenigden zich Vlaanderen, Brabant, Zeeland, Henegouwen en Namen om de gewestelijke autonomie te handhaven. De keizerszoon stuurde Albrecht van Saksen, een bekwaam legeraanvoerder, met 20.000 Duitse huursoldaten om de opstand te onderdrukken. Dit ging niet zonder hard vechten. Brabant werd in de zomer van 1489 erg geteisterd. Een vergelijking van de tellingen van de haardstegen gedaan in 1480 en 1496 geeft een idee van de ravage die door de ruwe huurtroepen in Blanden, Vaalbeek en Sint-Joris-Weert moet zijn aangericht. In ieder van deze dorpen was het aantal woningen met de helft verminderd. Over Oud-Heverlee en Haasrode zijn geen gegevens bekend, maar de ellende zal daar wel even groot zijn geweest.

Het begraven van de man met zijn 22 munten uit de hier beschreven vondst moet allicht in deze context worden gesiteerd. Wie was hij? Waar kwam hij vandaan en waar ging hij naartoe? Wat deed hij in Vaalbeek? Welke functie of beroep oefende hij uit? Hij kan het ons zelf niet meer vertellen. Maar wat ik wel weet, is dat hij ons 22 mooie munten naliet en een hele geschiedenis van een zéér bewogen periode. Dank je wel, onbekende.

Filips de Schone

Filips de Schone werd geboren op 22 juni 1478 te Brugge en was de enige zoon van Maximiliaan van Oostenrijk en Maria van Bourgondië. Filips werd op vierjarige leeftijd troongerechtigd toen zijn moeder in 1482 plots overleed. Zijn vader bleef regent over de Nederlanden tot Filips in 1494 meerderjarig werd. In 1496 huwde hij met Johanna van Castilië, en ze kregen zes kinderen: Eleonora, Karel V, Isabella, Ferdinand I, Maria van Hongarije en Catharina. Johanna van Castilië was de dochter van Ferdinand V van Aragon en Isabella van Castilië. Toen Isabella in 1504 overleed, liet Filips zich kronen tot koning van Castilië, en dit tegen de zin van Ferdinand V van Aragon. Hij stierf op 25 september 1506 in mysterieuze omstandigheden. Zijn jongste zoon kreeg daarna de heerschappij over de Nederlanden. Onder zijn regering werden de muntmeestertekens afgeschaft, terwijl de gewestelijke symbolen geleidelijk overgingen in munttekens.

BIBLIOGRAFIE

- Albums De Croÿ – Bezittingen der Croÿ's in Brabant, Artesië en het Naamse, Gemeentekrediet van België*, Brussel, 1985.
- Anciennes monnaies des Comtes de Flandre, Ducs de Brabant et Comtes de Hainaut, faisant partie de la collection des médailles de l'université de Gand*, Gent, 1839.
- DE MEY Jean, *Répertoire de la numismatique des Pays d'en-Bas (1419-1794)*, Bruxelles, 1984.
- GEETS Willy, *Maximilaan, feodaal monarch, en zijn efemere muntslag in Mechelen (1485-94)*, JEGMP 2016, p. 39-80.
- Gemeentearchief Oud-Heverlee.
<https://www.aqua-calc.com/calculate/weight-to-volume/substance/corn-coma-and-blank-shelled>
- KEMPENEERS Paul T.C., Evaluatie der munten, *Echo Numismatica Tienen* 3/2005.
- MARTENS Erik, *Uit het verleden van de gemeente Oud-Heverlee*, Sint-Agatha-Rode, 2010.
- MARTINY Jean-Claude, *Het Munthuis van Gent. Deel III: Filips de Goede – Filips II (1433-1584)*, Gent, 2014.
- MARTINY Jean-Claude & GODDEERIS Theodoor, *Maria van Bourgondië, gravin van Vlaanderen 1477-1482 – Historische en numismatische studie van de muntslag in Brugge*, Gent, 2017.
- NUFFELS N., *Tussen ascese en exuberantie: een studie naar de voedselconsumptie van personeel en passanten in het passantenhuis Sint-Juliaan te Brugge (1400-1550)*, 2 delen, Gent, 2005.
- SCHOLLIERS E., *De levensstandaard in de xv^{de} en xvi^{de} eeuw te Antwerpen*, 1960.
- Taelman J., *Munten en penningen in Bourgondisch Vlaanderen*, Brugge, 1982.
- Twintig eeuwen Vlaanderen – Deel I – Geschiedenis van Vlaanderen*, Hasselt, 1972.
- UYTTERHOEVEN J., *Geschiedenis der Middeleeuwen*, Brussel, 1952.
- VANHOUDT Hugo, *De munten van de Bourgondische, Spaanse en Oostenrijkse Nederlanden en van de Franse en Hollandse periode (1434-1830)*, Heverlee, 2015.
- VERHULST A., Prijzen van granen, boter en kaas te Brugge volgens de 'Slag, van het Sint-Donaatskapittel' (1348-1801), in C. VERLINDEN & E. SCHOLLIERS (ed.), *Documenten voor de geschiedenis van prijzen en lonen in Vlaanderen en Brabant*, Brugge, 1965.

DANKWOORD

Mijn oprechte dank gaat uit naar de volgende personen voor hun bereidwillige medewerking: dhr. A. Van Autgaerden (hulp bij het opsporen van de munten), dhr. M. Van Autgaerden, Mevr. L. Van Autgaerden, dhr. M. Vandegaer, dhr. E. Boon (fotografie), dhr. M. Rediger (lay-out), dhr. J.-Cl. Martiny (positieve hulp en goede raad), en niet te vergeten, mijn echtgenote, om mij de tijd te hebben gelaten om me 'aangenaam' te kunnen bezighouden en de analyse van deze vondst tot een goed einde te brengen.

1. Dubbel vuurijzer 1474 – Antwerpen – tweede emissie (1474-1477)

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel zonder muntmeesterteken in de afsnede.

✠ ΚΡΟΛ ⸱ ΔΕΙ ⸱ ΓΡΑ ⸱ ΔΧ ⸱ ΕΓ ⸱ ΒΡΑ ⸱ Ζ ⸱ ΛΙ' ♀

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het zevendelig wapenschild van Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen. Het gebloemd kruis onderbreekt viermaal het omschrift.

• ΣΤΛΥΥ ⸱ Ε • ΠΑ ⸱ ΠΡΛΜ • ΤΥΥ ⸱ ΔΝΕ • Π° ⸱ ΙΧΛΧ

26,60 mm – 2,996 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 48·BR

2. Dubbel vuurijzer 1474 – Brugge – tweede emissie – met ✠

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel en met ✠ als muntmeesterteken in de afsnede.

✠ ΚΡΟΛΥΣ ⸱ ΔΕΙ ⸱ ΓΡΑ ⸱ ΔΥΧ ⸱ ΒΥΡ ⸱ Ο ⸱ ΕΛΤ

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het zevendelig wapenschild van Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen. Het gebloemd kruis onderbreekt viermaal het omschrift.

+ ΣΤΛΥΥΜ ⸱ ΕΠΑ ⸱ ΡΟΡ ⸱ ΥΛΥ ⸱ ΤΥΥ ⸱ ΔΝΕ ΙΧΛΧ

27,60 mm – 2,921 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 48·BR

3. Dubbel vuurijzer 1475 – Antwerpen – tweede emissie (1474-1477)

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel zonder muntmeesterteken in de afsnede.

✠ ΚΡΟΛ ⸱ ΔΕΙ ⸱ ΓΡΑ ⸱ ΔΧ ⸱ ΕΓ ⸱ ΒΡΑ ⸱ Ζ ⸱ ΛΙ' ♀

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het zevendelig wapenschild van Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

• ΣΤΛΥΥ ⸱ ΕΠΑ ⸱ ΠΡΛΜ • ΤΥΥ ⸱ ΔΝΕ • Π° ⸱ ΙΧΛΣ

26,60 mm – 3,044 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 48·AN

4. Dubbel vuurijzer 1475 – Antwerpen – tweede emissie (1474-1477)

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel zonder muntmeesterteken in de afsnede.

✠ ΚΡΟΛ ΔΒΙ Δ ΓΡΑ Δ ΔΧ Δ ΒΓ Δ ΒΡΑ Δ Ζ Δ ΛΙ ♣

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het zevendelig wapenschild van Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

• ΣΤΛΥΥ Δ ΕΑΔ Δ ΡΡΛΜ • ΤΥΥ Δ ΔΝΘ • Π° Δ ΙΧΑΣ

26,80 mm – 2,845 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 48·AN

5. Dubbel vuurijzer 1475 – Brugge – tweede emissie – met ✠

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel en met een ✠ als muntmeesterteken in de afsnede.

✠ ΚΡΟΛΥΣ Δ ΒΙ Δ ΓΡΑ Δ ΔΥΧ Δ ΒΥΡΓ Δ ΔΘ Δ Ε

Kz/ Zevendelig wapenschild van Bourgondië met een klimmende leeuw van Vlaanderen op een gebloemd kruis in een parelcirkel. Het gebloemd kruis onderbreekt viermaal het omschrift.

* ΣΤΛΥΥΜ * ΕΑΔ . ΡΡΥΛΥ Δ ΤΥΥ * ΔΝΘ ΙΧΑΣ

26,00 mm – 2,868 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 48·BG

6. Dubbel vuurijzer 1476– Antwerpen – tweede emissie (1474-1477)

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel zonder muntmeesterteken in de afsnede.

✠ ΚΡΟΛ Δ ΒΙ Δ ΓΡΑ Δ ΔΧ Δ ΒΓ Δ ΒΡΑ Δ Ζ Δ ΛΙ ♣

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het zevendelig wapenschild van Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen. Het gebloemd kruis onderbreekt viermaal het opschrift.

• ΣΤΛΥΥ Δ Ε • ΑΔ Δ ΡΡΛΜ • ΤΥΥ Δ ΔΝΘ • Π° Δ ΙΧΑΣ

26,60 mm – 2,933 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 48·AN

7. Dubbel vuurijzer 1476 – Antwerpen – tweede emissie (1474-1477)

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel zonder muntmeesterteken in de afsnede.

✠ ΚΤΡΟΛ 8 ΔΕΙ 8 ΓΡΑ 8 ΔΧ 8 ΒΓ 8 ΒΡΑ 8 Ζ 8 ΛΙ' ♣

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het zeventelig wapenschild van Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen. Het gebloemd kruis onderbreekt viermaal het opschrift.

• ΣΤΛΥΥ 8 ΕΤΑ 8 ΡΡΛΜ • ΤΥΥ 8 ΔΝΘ • Π° 8 ΙΧΛ6

27,30 mm – 2,965 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 48·AN

8. Dubbel vuurijzer 1477 – Antwerpen – Emissie vanaf 1478

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel zonder muntmeesterteken in de afsnede.

✠ ΜΑΡΙΑ 8 ΔΕΙ 8 Γ' 8 ΔΥΟΙΣΣ' 8 ΒΓ 8 ΒΡ 8 Ζ 8 ΛΙ' ♣

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het zeventelig wapenschild van Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen. Het gebloemd kruis onderbreekt driemaal het opschrift.

• ΣΤΛΥΥ 8 ΕΤΑ 8 ΡΡΛΜ • ΤΥΥ 8 ΔΝΘ • Π° 8 ΙΧΛΛ

26,80 mm – 2,909 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 55·AN

9. Dubbel vuurijzer 1478 – Brugge – tweede emissie: zonder teken

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel zonder muntmeesterteken in de afsnede.

✠ ΜΑΡΙΑ : ΔΥΟΙΣΣΑ : ΒΓ : ΕΘΜΙΤ : Ε

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het zeventelig wapenschild van Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

✠ ΣΤΛΥΥ : ΕΤΑ : ΡΡΛΜ : ΤΥΥ : ΔΝΘ ΙΧ78

27,85 mm – 2,818 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 55·BG – Martiny BR 7/25

10. Dubbel vuurijzer 1478 – Brugge – tweede emissie: zonder teken

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel zonder muntmeesterteken in de afsnede.

✱ **MIRIJ** ✱ **DVCISSJ** ✱ **BG** ✱ **COMIT** ✱ **R** ✱

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het zevendelig wapenschild van Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

✱ **SJLUV** ✱ **RJE** ✱ **PPLM** ✱ **TUV** ✱ **DRG** **IX78**

27,85 mm – 2,894 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 55·BG – Martiny BR 7/26

11. Dubbel vuurijzer 1478 – Brugge – tweede emissie: zonder teken

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel zonder muntmeesterteken in de afsnede.

✱ **MIRIJ** ✱ **DVCISSJ** ✱ **BG** ✱ **COMIT** ✱ **R** ✱

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het zevendelig wapenschild van Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

✱ **SJLUV** ✱ **RJE** ✱ **PPLM** ✱ **TUV** ✱ **DRG** **IX78**

27,75 mm – 2,894 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 55·BG – Martiny BR 7/26

12. Dubbel vuurijzer 1478 – Brugge – tweede emissie: zonder teken

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel zonder muntmeesterteken in de afsnede.

✱ **MIRIJ** ✱ **DVCISSJ** ✱ **BG** ✱ **COMIT** ✱ **R** ✱

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het zevendelig wapenschild van Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

✱ **SJLUV** ✱ **RJE** ✱ **PPLM** ✱ **TUV** ✱ **DRG** **IX78**

27,20 mm – 2,909 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 55·BG – Martiny BR 7/27

13. Dubbel vuurijzer 1479 – Antwerpen – $\bar{\text{A}}$ i.p.v. Ψ

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel, zonder muntmeesterteken in de afsnede.

*** MARIK 8 DEI 8 G 8 DVCISS' 8 BG' 8 BR' 8 Z 8 LI A**

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het zevendelig wapenschild van Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

• SAKW 8 KAK 8 PPLM • TW 8 DNE • K° 8 IXA9

27,70 mm – 2,879 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 55·AN

14. Dubbel vuurijzer 1479 – Antwerpen – $\bar{\text{A}}$ i.p.v. Ψ

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel, zonder muntmeesterteken in de afsnede.

*** MARIK 8 DEI 8 G 8 DVCISS' 8 BG' 8 BR' 8 Z 8 LI A**

Kz/ Zevendelig wapenschild van Bourgondië met een klimmende leeuw van Vlaanderen op een gebloemd kruis in een parelcirkel. Het gebloemd kruis onderbreekt driemaal het omschrift.

• SAKW 8 KAK 8 PPLM • TW 8 DNE • K° 8 IXA9

27,70 mm – 3,150 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 55·AN

15. Dubbel vuurijzer 1480 – Brugge – tweede emissie: zonder teken

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel zonder muntmeesterteken in de afsnede.

+ MARIK * DVCISS * BG * COMIT * EL

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het zevendelig wapenschild van Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

+ SAKVV * KAK * PPLM * TVV * DNE IX80

27,65 mm – 2,941 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 55·BG – Martiny BR 9/4

16. Dubbel vuurijzer 1480 – Antwerpen – \bar{A} i.p.v. Ψ

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover mekaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel zonder muntmeesterteken in de afsnede.

+ MARIK 8 DEI 8 G 8 DVCISS 8 BG 8 BR 8 Z 8 LI' A

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het zevendelig wapenschild van Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

+ SIKLV : KTK : PPLM : TV : DNE 1X80

27,65 mm – 2,962 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 55·AN

17. Dubbel vuurijzer 1480 – Brugge – Derde emissie – met teken \ast

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel en \ast als muntmeesterteken in de afsnede.

+ MARIK : DVCISSK : BG : COMIT : K

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het zevendelig wapenschild van Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

+ SIKLVV : KTK : PPLM : TVV : DNE 1X80

28,10 mm – 2,919 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 55·BG – Martiny BR 10/1

18. Dubbel vuurijzer 1482 – Antwerpen – eerste emissie (1482-1485)

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel, en zonder een muntmeesterteken in de afsnede.

✠ MON' 8 KRCHIDVAV' 8 KV' 8 BUR' 8 BR' 8 LI' 8 Z

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het vijfdeilig wapenschild van Oostenrijk-Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

✠ DVP' 8 PATTARD' 8 KTB' GAT' 8 I' 8 BRK' 8 1X82

26,90 mm – 2,924 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 70·AN

19

20

19. Dubbel vuurijzer 1483 – Antwerpen – eerste emissie (1482-1485)

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel, zonder muntmeesterteken in de afsnede.

✠ **MON' ° ΠR ° DVE ° AVSTRIA 8 BRABANSIA**

Kz/ Op een gebloemd kruis binnen een parelcirkel het vijfdelig wapenschild van Oostenrijk-Bourgondië met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

✠ **STLVV ° RTR ° PPLM ° TVV ° DRG ° Π° • 1483**

27,45 mm – 3,019 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 70·AN

Dit stuk is een variante die niet is vermeld in Vanhoudt:

- op de voorzijde staat er een weglatingsteken (') na **MON** en een dubbel ringetje (8) na **AVSTRIA**
- op de keerzijde staat er een vol punt (•) na **Π°**

20. Dubbel vuurijzer – zonder jaartal – Gent – tweede emissie (1489-1491) – muntslag van de opstandige steden

Vz/ Vonkend vuurijzer boven twee tegenover elkaar zittende leeuwen binnen een parelcirkel en **ΓΑΡΔΑ** in de afsnede.

✠ **PHS ° DEI ° GRV ° DVX' ° GOMES ° RL'**

Kz/ Binnen een parelcirkel het wapenschild van de stad Gent op een gebloemd kruis.

✠ **KITT ° PAX ° M ° VIRTVTQ ° TVV ° ET ° H'**

27,60 mm – 2,831 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 177 – Martiny 147-1

21

22

21. Dubbele ‘Mecheleer’ – Mechelen – zonder jaartal – tweede emissie (1485)

Vz/ Binnen een parelcirkel het Brabants-Bourgondisch wapenschild met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

✠ MO 8 KRAHDVVAV 8 TVST 8 BG 8 BR 8 DRS 8 ML

Kz/ Binnen een parelcirkel een gebloemd kruis met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

✠ SIT 8 NOMAN 8 DOMINI 8 BENEDIATVM

27,80 mm – 2,985 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 80·ME

22. Dubbele ‘Mecheleer’ – Mechelen – zonder jaartal – tweede emissie (1485)

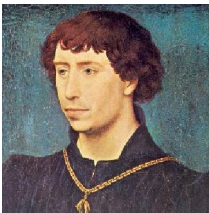
Vz/ Binnen een parelcirkel het Brabants-Bourgondisch wapenschild met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

✠ MO 8 KRAHDVVAV 8 TVST 8 BG 8 BR 8 DRS 8 ML

Kz/ Binnen een parelcirkel een gebloemd kruis met in het hart de klimmende leeuw van Vlaanderen.

✠ SIT 8 NOMAN 8 DOMINI 8 BENEDIATVM

27,80 mm – 2,985 g – 799‰ zilver – Vanhoudt 80·ME

Dramatis personæ (v.l.n.r.): Karel de Stoute, Maria van Bourgondië, Filips de Schone en Maximiliaan van Oostenrijk